

УДК 351.74

Світлана Анатоліївна РИЖКОВА,

старший викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

УЧАСТЬ ГРОМАДЯН В ОХОРОНІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ

Досліджені питання, пов'язані з участю громадян в охороні громадського порядку відповідно до принципу взаємодії поліції (міліції) з населенням в контексті трансформації правосвідомості зазначених суб'єктів, мотивацією до співпраці та розуміння місця і ролі кожного з них в державі.

Ключові слова: взаємодія, населення, громади, поліція, партнерство, суспільство, трансформація правосвідомості, мотивація, закон, охорона громадського порядку.

Принцип взаємодії поліції з громадськістю, зазначений в Законі України «Про Національну поліцію» [1], передбачає нову концепцію та побудову відносин на засадах відкритості та партнерства, нову «філософію взаємодії», де потреба громади у безпеці є ключовим сигналом для поліції щодо вироблення оптимальних спільних дій на основі законодавства. В свою чергу, Закон регламентує та реалізує право громадян у правоохоронній діяльності, а саме – в превенції правопорушень, в забезпеченні публічного порядку та безпеки.

Залучення представників громадськості до охорони громадського порядку завжди було предметом дослідження науковців та практичних представників, щодо удосконалення такої діяльності на законодавчому рівні [2].

Слід зазначити, що окрім організаційно-правових аспектів взаємодії поліції та населення цікавим є аналіз трансформації такої взаємодії від радянських часів, де по суті громадяни мали статус «підсобних сил», яких «використовували» в охороні громадського порядку і до визначення поняття «партнерські відносини», які базуються на спільних інтересах де безпека є основним результатом такої взаємодії в державі. В цьому контексті науковий та практичний інтерес представляє трансформація правової свідомості громадян та мотивація зазначених суб'єктів до спільної взаємодії. Від радянського мислення та застосування імперативних методів залучення громадян в охороні громадського порядку до свідомої ініціативи у співпраці, де ініціатором виступає не тільки держава, а суспільство і громади – як партнери.

Слід зазначити, що у радянський період питанню залучення громадян до охорони громадського порядку приділялась значна увага. Ідеологія того періоду була побудована на фактичному обов'язку громадян виконувати правоохоронні функції у вільний від роботи час або замість нього. Даний напрям такої взаємодії мав свої позитивні результати. Члени ДНД мали відповідні соціальні гарантії, а також види заохочення за таку діяльність. В ЗМІ та в трудових колективах така діяльність завжди мала підтримку та потужний ідеологічний вплив на суспільство. При цьому аналіз архівних справ МВС, а саме доповідні записки, дозволяють зробити висновки про те, що правосвідомість громадян, їх мотивація у ряді випадків залишалась на досить низькому рівні. Серед іншого мали місце такі негативні факти, коли дружинники:

1. спізнювались на чергування або ухилялись від нього;
2. залишали свої пости та маршрути;
3. свої обов'язки виконували пасивно, не реагуючи на факти правопорушень;
4. прибували на чергування в кількості нижче встановленої норми;
5. допускали зриви чергувань;
6. при комплектуванні дружин нерідко порушувався принцип добровільності;
7. в числі дружинників перебували особи, які не є прикладом в праці, навчанні та в побуті та ін.

Розповсюджений характер мали необґрунтовані надання дружинникам додаткових оплачуваних відпусток та інші зловживання.

Необхідно зазначити, що у радянській період в організації та діяльності громадських формувань правоохоронної спрямованості мали місце елементи формалізму, відступу від принципів добровільності і гласності. Так, формалізм полягав у тому, що їх створення було не виявленням громадської свідомості, а рознарядкою чи вказівкою «з гори». Відступ від принципу добровільності полягав у тому, що до громадських формувань нерідко записували цілими бригадами, цехами, про що конкретні працівники навіть і не здогадувались. Принцип гласності був так би мовити «однобоким», тобто висвітлювалася лише позитивна діяльність громадських формувань правоохоронної спрямованості, негативні аспекти їх діяльності оприлюднювати не піддавалися [3, с. 70], а на звітні та аналітичні документи про це накладався гриф обмеженого користування.

З доповідних записок того часу, активні представники громадськості називалися «підсобними силами», що свідчить про подвійний стандарт по відношенню до громадян.

Отже, незважаючи на відповідну потужну ідеологію того часу, слід констатувати, що більшість громадян відносились до цього «добровільного обов'язку» на відносно низькому рівні, не проявляли належної ініціативи та по суті були інструментом правоохоронців.

В чому ж полягає трансформація правової свідомості та мотивації громадян з позиції сучасного розвитку відносин поліції та населення?

Події, що відбуваються в нашій державі (Революція гідності, агресія з боку РФ, зовнішні загрози пов'язані з воєнним конфліктом та ін.), пробудили у громадян досить потужний добровольчий рух і волонтерство, усвідомлення своїх конституційних прав та обов'язків, можливість їх свідомої реалізації, в тому числі у правоохоронній сфері. Зародилося розуміння того, що кожен громадянин, кожна громада сама здатна і повинна проявляти ініціативу щодо профілактики правопорушень та інших негативних чинників пов'язаних із забезпеченням безпеки своєї життєдіяльності.

Досить показовим в контексті трансформації правової свідомості та мотивації у взаємодії поліції та населення на засадах партнерства, є проект «Шерифи для нових громад», який вивчає успішний досвід малих і середніх громад Херсонської, Харківської та Полтавської областей у самостійному вирішенні проблем із забезпечення безпеки в громаді [4].

Отже, слід констатувати, що в Україні створюються різні, в тому числі новітні форми участі громадян у забезпеченні публічного порядку та безпеки, але існує проблема їх законодавчого врегулювання. Також слід зазначити, що поступово дійсно реалізується принцип партнерських відносин між поліцією та населенням, що є позитивною тенденцією розуміння суті таких відносин. Тому свідомий мотиваційний поштовх з боку громади та суспільства повинен стати частиною реальної державної політики у цій сфері і знайти своє адекватне нормативне закріплення з метою його пролонгації та розповсюдження на теренах всієї країни.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 24.03.2019).

2. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : закон України від 22.06.2000 № 1835-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> (дата звернення: 24.03.2019).

3. Каблов Д. С. Адміністративно-правовий статус членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2008. 191 с.

4. Проект «Шерифи»: український масштаб / А. Тютюнник, Л. Бондарчук, Н. Бімбірайте та ін. Херсон : Гілея, 2018. 204 с.

Одержано 29.03.2019

Исследованы вопросы, связанные с участием граждан в охране общественного порядка в соответствии с принципом взаимодействия полиции (милиции) с населением в контексте трансформации правосознания указанных субъектов, мотивацией к сотрудничеству и пониманием места и роли каждого из них в государстве.

Ключевые слова: взаимодействие, население, общины, полиция, партнерство, общество, трансформация правосознания, мотивация, закон, охрана общественного порядка.

УДК 796.01

Микола Миколайович САППА,

доктор соціологічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2242-1004>

МАРШИРУВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ДІЯ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Розглянуто марширування та стройова підготовка як соціальна дія, показана її історія. Наведено opinii сучасних психологів щодо психологічного впливу марширування на людей.

Ключові слова: марширування, стройова підготовка, соціальна дія, історія, психологічний вплив.

Шиккування солдатів і рух в ногу для синхронізації їх дії у збройному зіткненні використовували ще з давніх-давен. Так фаланга—тісно зімкнутий лінійний стрій грецької піхоти для бою, була відома ще під час Троянської війни, але остаточно оформилася в VI столітті до н.е. Логіка шиккування була гранично простою і зрозумілою: якщо бійці на полі бою будуть рухатися урозбрід, лад порушиться і в проломи, що утворилися, може вклинитися противник. Отже, щоб утримати лінію, треба рухатися в єдиному темпі, стройовим кроком. Ритм голосом задавав командир, який йшов попереду або збоку військової фаланги, потім ритм стали задавати барабаним дробом. Таким чином стройовий крок, соціальною дією якого було забезпечення переваг у збройному зіткненні, став обов'язковою частиною військової дисципліни.